

ศิลปะ: และ วัฒนธรรม กับการพัฒนาสังคม

ศาสตราจารย์ ดร. ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์*
๘ ธันวาคม ๒๕๕๗

การกำเนิดสังคม ชุมชน และความเป็น

พลเมืองโลก ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นตัวชี้วัดหนึ่งซึ่งแสดงถึงความเป็นอารยะของแต่ละชนชาติ ซึ่งอธิบายอัตลักษณ์ของบุคคลและเอกลักษณ์ของชุมชนได้เป็นอย่างดี ตลอดจนขับเคลื่อนสังคมให้เกิดความสุนทรีย์ โดยศิลปะในแต่ละยุคสะท้อนวัฒนธรรมที่ผันแปรไปตามกาลสมัย เสมือนเป็นการบันทึกประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ความคิด ความรู้สึก ความเชื่อที่นำไปสู่พฤติกรรมของคน องค์กร ชุมชน สังคมที่แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาคของโลก เช่น การก้มมือเรียกของคนตะวันออกอาจหมายถึง การโบกมือลาของคนตะวันตก แม้ว่าฐานความคิดแตกต่างแต่การมีวัฒนธรรมที่ต่างกันไม่ถือว่าผิดหรือถูก หากแต่ขึ้นอยู่กับภูมิสังคมและบริบทนั้นเป็นสำคัญ สังคมหรือชุมชนใดมีศิลปะและวัฒนธรรมจะช่วยก่อให้เกิดความสงบ ประองตอง ส่งเสริมให้เกิดสันติสุข เหนือสันติภาพ มีธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะสะอาดและงามตา ดังจะเห็นได้จากการสร้างเมืองส่วนใหญ่ในสมัยก่อน นิยมใช้ศิลปินเป็นผู้สร้าง เช่น การสร้างพระมิดในอียิปต์ การสร้างกรุงโรม การสร้างวัดในไทย ทำให้เกิดความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในแต่ละท้องถิ่น แต่ปัจจุบันการสร้างอาคารมองความเป็นสากลและสมัยนิยมเป็นสำคัญ เกิดความบกพร่องทางศิลปะและวัฒนธรรม จึงทำให้สภาพสถาปัตยกรรมขาดความเป็นเอกภาพ

การจัดการทางศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ต้องพิจารณาว่าเรื่องใดควรคงไว้เป็นวัฒนธรรมสืบต่อ เช่น ศรีธนุษย์ เป็นบุคคลซึ่งได้รับการยกย่องในเรื่องไหวพริบ ความเฉลียวฉลาด แต่เป็นไปในทางที่ไม่ได้คำนึงถึงกฎกติกา หากสังคมยกย่องยึดถือ สืบทอดต่ออาจส่งผลให้เยาวชนนำไปเป็นแบบอย่าง ซึ่งจะเป็นปัญหาสังคมต่อไป ดังนั้น การคำนึงถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ วัฒนธรรมใดที่ก่อให้เกิดปัญหาควรมีการชำระ ส่วนวัฒนธรรมใดที่ทรงคุณค่าควรธำรงรักษาไว้เป็นมรดกสืบไป จึงควรปลูกจิตสำนึกสร้างนิสัย และสอนให้เด็กเยาวชนเรียนรู้วัฒนธรรมอย่างถ่องแท้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใส น้ำใจไมตรี มีมารยาท สัมมาคารวะ กาลเทศะ อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นต้น

การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมในประเทศไทยดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๙ ก่อให้เกิดการสร้างกรอบแนวคิดด้านศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนได้รับการพัฒนาเรื่อยมาจนถึงฉบับที่ ๑๑ ในปัจจุบัน โดยมีสาระสำคัญ คือ

- ๑) พัฒนาคณะให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม โดยพัฒนาองค์รวมทั้งใจ สติปัญญา และอารมณ์
- ๒) สร้างสังคมแห่งการสมานฉันท์และเอื้ออาทร เสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมสันติสุข
- ๓) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่

ในระดับอุดมศึกษา การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมถือเป็น ๑ ใน ๔ พันธกิจของมหาวิทยาลัย เป็นการรักษาประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือองค์กร ดังนั้น มหาวิทยาลัยควรพิจารณาว่าจะสามารถสร้างและทำนุบำรุงรักษาศิลปะและวัฒนธรรมให้ดีได้อย่างไร โดยอาจพิจารณาจากแนวทางการบริหารจัดการด้านศิลปะและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ๑) การอนุรักษ์คุณค่าของดั้งเดิมให้ดีที่สุด ๒) การดำเนินการพัฒนาปรับปรุงของดั้งเดิมให้เหมาะสมกับยุคสมัย และ ๓) การสร้างสรรค์และบริหารจัดการเพื่อให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ เช่น กิจการถนนคนเดิน ตลาดน้ำ เปิดท้ายขายของ เป็นต้น โดยในการประเมินคุณภาพภายนอก รอบสี่ที่จะมีขึ้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ นั้น ยังคงสานต่อเรื่องการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม โดยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะเน้นให้สถานศึกษาพัฒนานักเรียนให้เห็นคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม สำหรับด้านการอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาเน้นให้มีศิลปะและวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะคงอยู่ สืบทอดตลอดจนปรับเปลี่ยนไปตามกระแสสังคม ก่อให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างมีพลวัตและที่สำคัญต้องเห็นผลเชิงประจักษ์ เน้นการก่อให้เกิดทักษะทางอารมณ์ ความรู้สึกถึงคุณค่าของความงาม (รสนิยม) และเห็นคุณค่าทางศิลปะ นำวิถีสากลมาเลือกรับปรับใช้สู่วิถีไทยอย่างเหมาะสม ฉะนั้นการวางแผนนโยบายด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมของ

* ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). เอกสารประกอบโครงการฝึกอบรมหลักสูตร "การบริหารงานอุดมศึกษาระดับสูง" รุ่นที่ ๑ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๗ ณ โรงแรมรามารการ์เด้นส์ กรุงเทพมหานคร.

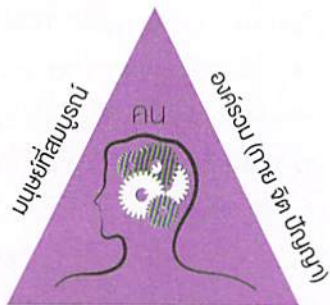
สถานศึกษาต้องชัดเจน สามารถปฏิบัติได้จริง และต้องสำรวจความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมของคนในองค์กรโดยสามารถสร้างได้จากงานสร้างสรรค์ กิจกรรมประเพณีต่างๆ และวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยเน้นการพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติใน ๓ ด้าน คือ

๑. **ด้านผู้เรียน** โดยพัฒนาให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้ง ๓ ประการ ได้แก่ เก่ง คือ มีคุณภาพ ดี คือ มีคุณธรรม และ งาม คือ มีคุณลักษณะ
๒. **ด้านองค์กร** โดยพัฒนาองค์กรให้เกิดวัฒนธรรมคุณภาพ อันเป็นผลมาจากการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีคุณภาพ ฉะนั้น ในการพัฒนาเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอก รอบสี่ จึงเน้นเรื่องวัฒนธรรมองค์กร เพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในการทำงาน เน้นให้มหาวิทยาลัยริเริ่มการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะบุคลากรสายสนับสนุน ทั้งนี้ยังต้องคำนึงถึงการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ นอกเหนือจากความเก่ง ต้องช่วยเหลือส่วนรวมเกิดการ

สร้างวัฒนธรรมคุณภาพ และยึดหลักในการบริหารจัดการธรรมาภิบาลเป็นสำคัญ

๓. **ด้านสภาพแวดล้อมในองค์กร** มุ่งพัฒนาทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศให้สะอาดถูกสุขลักษณะ และสวยงาม ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น โครงการหนูน้อยรักสามของโรงเรียนวัดหุรอ จังหวัดชุมพร ที่เป็นผลงานการริเริ่มของนักเรียน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนมีวินัยในการรักษาความสะอาด สร้างความอดทน และความรับผิดชอบต่อสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาตนเองในด้านอื่นต่อไป

ดังนั้น หากสถานศึกษามีการบริหารจัดการศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ผู้เรียนและบุคลากร เกิดการสร้างวัฒนธรรมคุณภาพและนำไปสู่การขับเคลื่อนในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมั่นคง สร้างพื้นฐานให้กับการพัฒนาประเทศ เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคตต่อไป

คุณธรรม

ดี = คุณธรรม

เป็นธรรม & สันติสุข

สิ่งแวดล้อม

ธรรมาภิบาล

กายภาพ + สิ่งแวดล้อม+บรรยากาศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ - ๑๑

การบริหารงานด้านการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม

